

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र संकाय
डीनको कार्यालय

तहः स्नातक

विषय कोडः NPS 404

विषयः नेपाल अध्ययन

वर्ष : चौथो

पूर्णाङ्कः १००

(७० +३०)

पाठघण्टाः १५०

पाठ्यक्रमको वर्णन

नेपाल भौगोलिक, सामाजिक-सांस्कृतिक तथा प्राकृतिक दृष्टिले विविधतायुक्त देश हो । यही विविधताले नै नेपाललाई विश्वमा सुपरिचित गराएको छ । यसबाट मुलुकको आर्थिक, सामाजिक-सांस्कृतिक तथा राजनीतिक पद्धतिको विकास र परिवर्तनमा यही विविधतापूर्ण विशेषताको उल्लेख्य भूमिका रहँदै आएको छ । परापूर्वकालदेखि विकसित हुँदै आएका नेपाली मूल्य, परम्परा र साभ्ना सामाजिक, सांस्कृतिक विशेषताले राष्ट्रियताको विकास र साभ्ना पहिचानको निर्माण गर्न समेत मद्दत पुऱ्याउँदै आएको छ । हाम्रा प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक विविधताले पर्यटनको विकासमा पनि योगदान पुऱ्गदै आएको छ । राष्ट्रको समग्र स्रोत र साधनको विविधतासँग परिचित गराउनुका साथै सोको सदुपयोगबाट देशभित्रै अवसरको सिर्जना गरी गुणस्तरीय जीवनको सम्भावना पहिल्याउनका लागि आवश्यक नीति तथा योजना निर्माणमा यस पाठ्यक्रमले सघाउ पुऱ्याउने छ ।

प्रस्तुत पाठ्यक्रम स्नातक तह चौथो वर्षमा पढ्ने विद्यार्थीहरूका लागि तयार गरिएको हो । यस पाठ्यक्रममा नेपाललाई चिनाउने विविध पक्षसँग सम्बन्धित विषयवस्तुलाई समावेश गरिएको छ ।

पाठ्यक्रमको उद्देश्य

प्रस्तुत पाठ्यक्रमको मूल उद्देश्य स्नातक तहका विद्यार्थीहरूलाई नेपालका विविध पक्षमा आधारभूत ज्ञान दिई नेपालको विविधता र यससँग सम्बन्धित स्रोत, साधन, अवसर पहिचान र सोको उपयोग गर्न सक्ने देशभक्त जनशक्ति उत्पादन गर्नु रहेको छ । यस पाठ्यक्रमले विद्यार्थीहरूलाई आफ्नो ज्ञान र सिपलाई देशको विकासमा उपयोग गर्न अभिप्रेरित समेत गर्ने छ ।

मूल्याङ्कन

प्रस्तुत पाठ्यक्रमको सिकाइ उपलब्धिको मूल्याङ्कन कुल पूर्णाङ्क १०० मध्ये ७० प्रतिशत अङ्क बाह्य परीक्षा र ३० प्रतिशत अङ्क आन्तरिक मूल्याङ्कनको आधारमा हुने छ । आन्तरिक ३० अङ्कको मूल्याङ्कन गर्दा विद्यार्थीको निरन्तर मूल्याङ्कनको आधारमा गर्नुपर्ने छ र मूल्याङ्कन क्रियाकलाप पठनपाठनको विषयवस्तुसँग सम्बन्धित हुने छ ।

पाठ्यवस्तु

एकाइ एकः नेपालको भौगोलिक परिचय

१.१ नेपालको अवस्थिति तथा भौगोलिक विभाजन

- विश्वमानचित्रमा नेपाल
- भौतिक विभाजन
- प्रशासनिक विभाजन

१.२ हावापानी र प्राकृतिक वनस्पति

१.३ नदी, ताल तथा हिमनदीहरू

१.४ राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा संरक्षण क्षेत्रहरू

१.५ नेपालका प्राकृतिक स्रोतहरू (माटो खनिज जलस्रोत वन)

पाठघण्टा

: २०

५

४

२

२

४

१.६ मानव वस्ती तथा जनसङ्ख्या	३
एकाइ दुई: नेपालको संक्षिप्त इतिहास	२५
२.१ प्राचीन तथा मध्यकालीन नेपालको इतिहास	६
● 'नेपाल' शब्दको प्राचीनता र पूर्वप्राचीनकालको संक्षिप्त परिचय (गोपाल, महिषपाल तथा किरातकाल) ● लिच्छवि शासनकालको प्रमुख राजनीतिक, आर्थिक तथा सामाजिकस्थिति ● काठमाडौं उपत्यकामा मल्ल शासनको परिचय तथा मल्ल शासनको अन्त्य	
२.२ आधुनिक नेपालको इतिहास	९
● पृथ्वीनारायण शाहको उदय र काठमाडौं उपत्यका विजय ● पृथ्वीनारायण शाहपछिको नेपालको राज्य विस्तार अभियान ● नेपाल अङ्ग्रेज युद्धको कारण र परिणाम ● राणाशासनको उदय र पतन	
२.३ वि.सं. २००७ पछिको नेपालको इतिहास	१०
● प्रजातान्त्रिक शासनको अभ्यास (वि.सं. २००७-२०१५) ● संसदीय शासनको अभ्यास (वि.सं. २०१५-२०१७) ● पञ्चायत व्यवस्था- मूलभूत सिद्धान्त र असफलता ● वि.सं. २०४६/४७ को जनआन्दोलन ● वि.सं. २०६२/६३ को जनआन्दोलन	

एकाइ तीन: नेपालको राजनीतिक, संवैधानिक तथा प्रशासनिक व्यवस्था **२०**

३.१ राजनीतिक व्यवस्था	७
● नेपालको संविधानसभा ● शासन व्यवस्थाको स्वरूप : संघीय, प्रादेशिक र स्थानीय ● शासन व्यवस्थामा समावेशिता र सामाजिक न्याय ● नेपालका राजनीतिक दल परिचय	
३.२ संवैधानिक व्यवस्था	७
● नेपालको संविधान र यसका प्रमुख विशेषता ● कार्यापालिका, व्यवस्थापिका तथा न्यायपालिका : संघीय, प्रादेशिक र स्थानीय ● प्रमुख संवैधानिक निकायहरूको परिचय ● नागरिकका मौलिक हक तथा कर्तव्य	

३.३ प्रशासनिक व्यवस्था

- प्रशासनिक व्यवस्थाको ऐतिहासिक परिचय
- विद्यमान प्रशासनिक संरचना : संघीय, प्रादेशिक र स्थानीय
- नेपालको कर्मचारी प्रशासन
- सुशासन र यसको संयन्त्र

एकाइ चार नेपालको आर्थिक अवस्था र पूर्वाधार विकास

२५

४.१ नेपालको अर्थतन्त्र र यसका स्रोत

५

- प्राकृतिक स्रोत - भूमि, खनिज, वन, जल, तथा जलविद्युत स्रोत र सम्भावना
- मानवस्रोत- जनसङ्ख्याको बनावट र संरचना, उमेर र लिङ्ग, आर्थिक रूपले सक्रिय जनसङ्ख्या, श्रम आप्रवासन तथा विप्रेषण, प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानी (FDI)

४.२ नेपालको अर्थतन्त्रका क्षेत्र

५

- कृषि- भूमिका तथा समस्या, कृषि वित्त तथा संस्थागत प्रवन्ध (भूमि सुधार)
- उद्योग- भूमिका तथा विद्यमान स्थिति; घरेलु, साना, मझौला र ठूला उद्योगहरूको समस्या र सम्भावना
- उत्पादन क्षेत्र तथा पर्यटन क्षेत्र

४.३ पूर्वाधार विकासका क्षेत्र

४

- भौतिक पूर्वाधार- यातायात, सञ्चार, ऊर्जा तथा सिँचाइको स्थिति
- सामाजिक पूर्वाधार- स्वास्थ्य, शिक्षा तथा खानेपानीको स्थिति

४.४ व्यापार तथा भूक्तानी

४

- नेपालको वैदेशिक व्यापार (अनुपात, संरचना तथा बजार)
- व्यापार सन्तुलन तथा भूक्तानी सन्तुलन
- वैदेशिक व्यापारका समस्या तथा सम्भावना र वैदेशिक सहायता

४.५ योजना

३

- नेपालमा योजनाबद्ध विकासको परिचय
- वर्तमान योजनाको उद्देश्य, प्राथमिकता, नीति, रणनीति तथा स्रोतको बाँडफाँटको स्थिति

४.४ वातावरण संरक्षण तथा दिगो विकास लक्ष्य

४

- प्रमुख वातावरणीय समस्या
- नेपालमा वातावरण संरक्षणका प्रयास
- दिगो विकास लक्ष्य (२०१५-२०३०): उद्देश्य, लक्ष्य र उपलब्धि

एकाइ पाँच: नेपाली समाज र संस्कृति

२०

५.१ नेपाली समाज

- समाज र नेपाली समाजको ऐतिहासिक परिचय
- सामाजिक इतिहास: जनजीवन, सामाजिक संरचना र पारिवारिक पद्धति
- सामाजिक विविधता: जाति, वर्ग, लिङ्ग, भाषा, धर्म र संस्कृति
- सामाजिक संरचना र जाति व्यवस्था
- जातीय संरचनाको ऐतिहासिक स्वरूप र परिवर्तन
- लैङ्गिक स्थिति: सामाजिक-सांस्कृतिक अभ्यास र परिवर्तन
- सामाजिक मनोरञ्जन
- विविधतामा एकता

Signature

- बदलिँदो नेपाली समाज र सम्भावना
- नेपाली समाजका विविधता र सम्भावना

५.२ नेपालको संस्कृति

१०

- संस्कृति र नेपाली संस्कृतिको परिचय
- हिमाल, पहाड, तराई तथा काठमाडौं उपत्यकाको सांस्कृतिक परिचय (कला, वास्तुकला तथा प्रमुख चाडपर्वहरू)
- सांस्कृतिक परिवर्तन र तिनका कारक तत्त्वहरू
- नेपाली संस्कृतिको उद्भव तथा विकासक्रम (प्रागैतिहासिक, प्राचीन, मध्यकालीन तथा आधुनिक संस्कृति)
- संस्कृतिको विकासक्रमबारे जानकारी दिने साहित्यिक तथा पुरातात्विक स्रोत
- नेपालका प्रमुख धर्म तथा धार्मिक मत
- नेपाली संस्कृतिको विविधता:
- सांस्कृतिक परिवर्तनको प्रक्रिया
- नेपाली संस्कृति र सम्भावना

एकाइ छः भाषा, साहित्य, र आमसञ्चार

२०

६.१ भाषा

६

- नेपालको भाषिक स्थिति
- नेपालमा बोलिने भाषा परिवार: भारोपेली, भोटबर्मेली, आग्नेय, द्रविड, कुसुन्डा (एकल भाषा परिवार)
- भाषा र जातिको अन्तर्सम्बन्ध
- नेपाली भाषाको विकास र विस्तार

६.२ साहित्य

१०

- नेपाली साहित्यको उद्भव र विकास
- प्राचीन नेपाली अभिलेख, वाङ्मय र लोकसाहित्य
- नेपाली साहित्यको कालविभाजन
- नेपाली साहित्यको विशेषता: प्रारम्भिक, माध्यमिक, र आधुनिककाल
- नेपालका भाषा, साहित्य र सम्भावना

६.३ आमसञ्चार

- आमसञ्चारको परिचय
- नेपालमा आमसञ्चारको स्थिति : छापा, रेडियो, टेलिभिजन तथा अनलाइन मिडिया
- सामाजिक सञ्जाल र आमसञ्चारको आचारसंहिता

एकाइ सात: नेपालको परराष्ट्र नीति र अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्ध

७.१ नेपालको परराष्ट्र नीति

- परराष्ट्र नीतिको ऐतिहासिक परिचय
- परराष्ट्र नीतिका निर्देशक सिद्धान्त

Vishaya

- परराष्ट्र सम्बन्ध र वैदेशिक सहायता

७.२ नेपालको अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्ध

१३

- संयुक्त राष्ट्र संघमा नेपालको भूमिका
- असंलग्न आन्दोलन तथा दक्षिण एशियाली क्षेत्रीय सङ्गठनमा नेपालको सहभागिता र भूमिका
- नेपाल-भारत सम्बन्ध-ऐतिहासिक सन्धि र सम्झौताहरू
- नेपाल-चीन सम्बन्ध-ऐतिहासिक सन्धि र सम्झौताहरू
- विश्वव्यापीकरणको सन्दर्भमा नेपालमा रहेका सम्भावना

सन्दर्भसामग्रीहरू

एकाइ एक: नेपालको भौगोलिक परिचय

- CBS (2014). *Population monograph of Nepal (Vol. I, II, III)*. Kathmandu: Central Bureau of Statistics.
- CBS/GoN (2010). *Nepal Living Standard Survey (NLSS), 2010/11*. Central Bureau of Statistics.
- CBS/GoN (2014). *Population Monograph of Nepal*. Central Bureau of Statistics.
- Chapagain, Prem Sagar (2017). *Contemporary readings in Geography of Nepal*. Kathmandu: Ekta Books Distributors Pvt. Ltd.
- Rai, Dhyanendra Bahadur (2074 B.S.). *Nepalko bhautik tatha arthik bhugol*. Kathmandu: Makalu Prakashan Griha.
- Shrestha, Sharan Hari (2004). *Economic geography of Nepal*. Kathmandu: Educational Publishing House.

एकाइ दुई: नेपालको संक्षिप्त इतिहास

- Joshi, Bhuvan Lal and Leo E. Rose, *Democratic innovations in Nepal*, Berkeley: University of California Press, 1966, (Reprinted by Mandala Publication, Kathmandu, 2004).
- Sever, Adrian, *Nepal Under the Ranas*, Delhi: Oxford and IBH Publishing Co., 1993.
- Shah, Rishikesh, *Ancient and Medieval Nepal*, New Delhi: Manohar Publications, 1992.
- Stiller, Ludwig F., *The Rise of the House of Gorkha*, Ranchi: Patna Jesuit Society. 1975.
- Vaidya, T. R., *Advanced History of Nepal*, New Delhi: Anmol Publications, 1994.
- Whelpton, John, *A History of Nepal*, London: Cambridge University Press, 2005.
- मानन्धर, त्रिरत्न, पन्त, दिनेशराज, राठौर, कमलराजसिंह, र थापा, बिनोद (२०७७). नेपाल एकीकरणको इतिहास (वि.सं. १८०१-१८७२)। काठमाडौं: नेपाली सेना, जङ्गी अड्डा ।
- वैद्य, तुलसीराम र मिश्र, तीर्थप्रसाद (२०५४) आधुनिक नेपालको राजनीतिक इतिहास (१७६८-१८४६ ई.), काठमाडौं: नेपाल र एशियाली अनुसन्धान केन्द्र ।
- क्षेत्री, दिलबहादुर (२०६२), प्राचीन तथा पूर्वमध्यकालीक नेपाल, काठमाडौं: निरन्तर प्रकाशन ।
- मानन्धर, त्रिरत्न र शर्मा, निरन्जन, (२०५३) आधुनिक नेपालको राजनीतिक इतिहास (वि.सं. २००७-१९), काठमाडौं: नेपाल र एशियाली अनुसन्धान केन्द्र ।

एकाइ तीन: नेपालको राजनीतिक, संवैधानिक तथा प्रशासनिक व्यवस्था

- Baral, Lok Raj (2012). *Nepal nation state in the wilderness: Managing state, democracy, and policy*, Kathmandu: CEDA
- Hachhethu, K et.al. (2008). *Nepal in transition: A study on state of democracy*. Stockholm: International IDEA.
- Whelpton, John (2005). *A history of Nepal*, Cambridge: Cambridge University Press
- Hachhethu, K (2002). *Party building in Nepal: A comparative study between Nepali Congress and Communist Party of Nepal (United Marxist-Leninist)*. People organisation and leadership. Kathmandu: Mandala Book Point.
- Khanal, Rabindra (2001). *Democracy in Nepal: Challenges and prospects*, Kathmandu: Smriti Books.
- Pokhrel, K. (2001), *Public administration in Nepal*, Kathmandu: M.K. Publishers
- Kumar, Dhruba (1995) (ed.). *State leadership and politics in Nepal*, Kathmandu: Center for Nepal and Asian Studies (CNAS, TU)

V. Shrestha

प्राथमिक

- Chandra, P. (1979). *International politics*. New Delhi: Vani Educational Books.
- Joshi, Bhuwan Lal and Rose, L.E. (1966), *Democratic innovation in Nepal*, Berkely: University of California Press.
- Shrestha Hiranyalal (April 2015). *Sixty years of Dynamic Partnership*. Kathmandu: Nepal-China Society.
- थापा, शैलेन्द्रबहादुर (२०७८) भृकुटी (भेल्सा/ल्हाच्छिग ठ्रित्सुन) : एक अध्ययन, प्रथम संस्करण, काठमाडौं: प्रा.डा.नरविक्रम थापा ।
- नेपालको संविधान (२०७२), काठमाडौं: कानून किताब व्यवस्था समिति ।
- नेपालको अन्तरिम संविधान (२०६३), काठमाडौं: कानून किताब व्यवस्था समिति ।
- वैद्य, तुलसीराम र मानन्धर, त्रिरत्न (२०५३) *आधुनिक नेपालको प्रशासनिक इतिहास (१७६८-१९५१ ई.)*, काठमाडौं: नेपाल र एशियाली अनुसन्धान केन्द्र ।

एकाइ चार नेपालको आर्थिक अवस्था र पूर्वाधार विकास

- Dahal, M. K. (ed.) (2004). *Nepalese economy: Towards building a strong economic nation-state*. Kathmandu: Central Department of Economics (CEDECON), Tribhuvan University (TU) and New Hira Books Enterprises, Kirtipur.
- Dhungel, K. R. (2004). *Readings in Nepalese Economy*. New Delhi: Adroit Publisher.
- Hagen, Tony (1961). *Nepal: The kingdom in the Himalayas*. New Delhi: Oxford.
- MoF/GoN. *Economic Survey* for various years and <http://www.mof.gov.np>
- Neupane, G.P. (1991). *Nepalko Arthasastra*. Kathmandu: MK Publisher and Distributers.
- NPC/GoN (2015). *The Fifteenth five year plan, (2076/77-2080/81)*. National Planning Commission.
- NRB (2012). *Macroeconomic situations annual report, 2014*. nrb.org.np
- Poudyal, S. R. (1994). "Trends in Foreign aid in Nepal", in Heinz Bongartz et al. (eds.) *Foreign aid and the role of NGOs in the development process of Nepal*. NEFAS.
- Regmi, Mahesh Chandra. 1999. *Thatched huts and stucco palaces*, pp. 39-43, 172-179. New Delhi: Adroit Publishers
- Sharma, N.K. (2003). *Contemporary development and Nepalese economy*. Kathmandu: Pairabi Prakashan.
- Shrestha, B. P. (1981). *An introduction to Nepalese economy*. Kathmandu: Ratna Pustak Bhandar.

एकाइ पाँच: नेपाली समाज र संस्कृति

- Bajracharya, B. R., Sharma, S. R. & Bakshi, S. R. (Eds.). (1993). *Cultural history of Nepal*. New Delhi: Anmol Publicatios.
- Central Department of Sociology. (2017). *Unity in diversity in Nepal*. Chapter 4; pp. 13-16 & chapter 10; pp. 44-45. A Report Submitted to UNICEF, Kathmandu.
- Sharma, Prayag Raj. (2006). *The state and society in Nepal: Historical foundations and contemporary trend*. Selected Chapters. Second Reprinting. Kathmandu: Himal Books.
- Vaidya, T. R., Manandhar, T. & Joshi S. L. (2001). *Social history of Nepal*. New Delhi: Anmol Publications.
- उप्रेती, प्रेमरमण, र थापा, कृष्णबहादुर (२०५३) *नेपालको संक्षिप्त सामाजिक, आर्थिक तथा कुटनीतिक इतिहास*, काठमाडौं: साभा प्रकाशन ।
- खत्री, प्रेमकुमार (२०६०), *नेपालका धार्मिक मत र सामाजिक संरचना*, काठमाडौं: सिस्टमेटिक प्रिन्टिड सर्भिस ।
- दाहाल, पेशल र खतिवडा, सोमप्रसाद (२०५८), *नेपालको कला र वास्तुकला*, काठमाडौं: एम.के. पब्लिसर्स ।
- पाण्डे, भीमबहादुर (२०७६), *त्यसबखतको नेपाल*, भाग १-५, काठमाडौं, फिनिक्स बुक्स ।
- बाइरादेल, लैनसिंह (२०३९), *प्राचीन नेपाली मूर्तिकलाको इतिहास*, काठमाडौं: नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठान ।
- मिश्र, चैतन्य (२०१०), *बदलिँदो नेपाली समाज*, काठमाडौं, फाइन प्रिन्ट ।
- सूचना विभाग (२०७७) *नेपाल परिचय*, काठमाडौं : नेपाल सरकार, सूचना विभाग ।
- शर्मा, जनकलाल (२०५८), *हाम्रो समाज एक अध्ययन*, ललितपुर, साभा प्रकाशन ।

एकाइ छ: भाषा, साहित्य, र आमसञ्चार

- Yadava, Y. P. (2003). *Language. Population monograph of Nepal*. Vol I. Kathmandu: CBS, 137-171.
- Yadava, Y. P. (2014). *Language use in Nepal. Population monograph of Nepal*. Vol

Sharma

Yadava

- राष्ट्रिय भाषा नीति सुझाव आयोगको प्रतिवेदन। काठमाडौं, कमलादी, २०५०.सं.वि,
- नेपाल र एसियाली अनुसन्धान केन्द्र र सामाजिक समावेशीकरण अनुसन्धान कोष .(२०६५.सं.वि) .राज्य पुनः संरचनाको सन्दर्भमा नेपालको वर्तमान भाषिक स्थिति र समावेशी भाषा नीति (सेमिनार प्रतिवेदन) काठमाडौं: नेपाल र एसियाली अनुसन्धान केन्द्र र सामाजिक समावेशीकरण अनुसन्धान कोष।
- देउसा राई, लालध्वज, अखबारी पत्रकारिता, ललितपुर : साभा प्रकाशन ।
- नेपाल, किशोर, नेपाली पत्रकारिताको भाषा, काठमाडौं : नेपाल प्रेस इन्स्टिच्युट ।
- प्रज्ञा नेपाली लोककथा, काठमाडौं : नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठान ।
- प्रेस काउन्सिल नेपालका अद्यावधिक प्रतिवेदनहरू ।
- बन्धु, चूडामणि, नेपाली साहित्यको इतिहास, (प्रथम खण्ड), काठमाडौं : नेपाल प्रज्ञा-प्रतिष्ठान ।
- लामिछाने, कपिलदेव, लोकसाहित्य सिद्धान्त, काठमाडौं : नेपाल प्रज्ञा-प्रतिष्ठान ।
- वस्ती, शरदचन्द्र, हाम्रो भाषा, काठमाडौं : एकता बुक्स ।
- शर्मा, सुकुम नेपाली भाषासाहित्यमा आन्दोलन, दोस्रो संस्क. काठमाडौं : हेरिटेज पब्लिकेसन ।
- श्रेष्ठ, दयाराम र अधिकारी, बालाकृष्ण साहित्यको इतिहास (सिद्धान्त र सन्दर्भ) चौथो संस्क. ललितपुर : साभा प्रकाशन ।
- श्रेष्ठ, दयाराम र शर्मा, मोहनराज, नेपाली साहित्यको संक्षिप्त इतिहास, छैटौं संस्क. ललितपुर: साभा प्रकाशन ।

एकाइ सात: नेपालको परराष्ट्र नीति र अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्ध

- Agrawal, G.R., Acharya. R. & Pradhan, P. (eds) (1985), *Fundamentals of Nepalese foreign policy*, Kathmandu: CEDA
- Jaiswal, P. and Kochhar, G. (eds.). (2016). *India-China-Nepal: Decoding trilateralism*. New Delhi: GB Books
- Khanal, Y.P. (1988). *Essays in Nepal's foreign affairs*. Kathmandu: Murari Prasad Upadhyaya
- Pandey, S. R. & Adhikari, P. (eds.) (2007). *Nepal's foreign policy at the crossroad*. Kathmandu: Sangam Insitute
- Pokhrel, G. P., Shakya, A. & Cahal, B. (eds.). (2009). *Foreign policy of Nepal: Challenges and opportunities*, Kathmandu: Institute of Foreign Affairs.
- Rose, L.E. (1971). *Strategy for survival*. Berkely: University of California Press
- Shrestha, M. and Shakya, A. (ed). (2013) *Vision of foreign affairs*, International Conference Centr.
- Shrestha, S. (1974). *Nepal and United Nations*, Delhi: Sindhu
- Singh, M.K. (2011). *Nepal's foreign policy*, New Delhi: Summit Enterprises.
- Subedi, S.P. (2005). *Dynamics of foreign policy and law: A study of Indo-Nepal relations*, New Delhi: Oxford University Presss.
- UN (2015). *Sustainable development goals*. Department of Economic and Social Affairs.
- Whelpton, J. (2005). *A history of Nepal*, Cambridge: Cambridge University Press

Sharma